

Erfarenheter av arbete med betygskriterier

Författare: Emma Lundkvist och Maria Swartling

Lärosäte/organisation: Institutionen för farmaceutisk biovetenskap, Uppsala universitet

Kontaktuppgifter: emma.lundkvist@farmbio.uu.se, maria.swartling@farmbio.uu.se

Presentationsform: öppet torg under NU2010

Tema 3 Examination och bedömning

Inledning

Som ett led i vårt scholararbete började lärargruppen i farmakoterapi och klinisk farmaci vid Uppsala universitet att under 2008 arbeta med betygskriterier utifrån kursmål. Som grund låg Bologna-processen, fakultetens införande av graderade betyg samt ett rektorsbeslut (Uppsala universitet, 2007) där det anges att målen i kursplanen ska beskriva de förväntade studieresultaten och att högre betygssteg ska spegla en högre grad av måluppfyllelse.

Kursmålen ska därmed ange vad samtliga studenter med godkänt betyg ska kunna. De skriftliga betygskriterierna ska precisera målen och ange hur väl studenterna uppfyller dessa mål. (Ekecrantz, 2007)

Genom att examinera med betygskriterier kan man försäkra sig om att studenterna uppfyller samtliga kursmål. När man har olika typer av examinerande moment med olika examinationsformer på en kurs är det extra viktigt att säkerställa att alla mål examineras. Det är också bra för studenterna att veta vilka mål som kommer att bedömas på respektive moment. Betygskriterier har dessutom potential att vara ett användbart verktyg för studenterna under kursens gång, inte bara inför den slutliga examinationen.

Metod

Skriftliga tentamina

Kursen Fördjupad farmakoterapi, 7,5 hp, på avancerad nivå innehåller sju kursmål och för varje mål formulerades ett eller flera betygskriterier. Eftersom Farmaceutiska fakulteten har betygen underkänd, godkänd och väl godkänd formulerades kriterier för dessa betyg. Vid formuleringen användes lärarnas erfarenheter av studentprestationer som utgångspunkt för diskussionen. Betygskriterierna samt förtydligande exempel delades ut till studenterna på kursen. Under kursintroduktionen presenterades kursmålen kopplade till kriterier och exempel. Vid genomgången av övningstentamen anknöts åter till kriterierna.

Examinationen på kursen består av en skriftlig tentamen med två patientfall vilka bedöms av två olika lärare. Traditionellt har bedömningen bestått av en poängmall och totalpoängen på tentamen har avgjort betyget där det krävts 60% för godkänt och 80% för väl godkänt. Under vårterminen 2009 dubbelbedömdes totalt 69 tentamina med både poängmall och betygskriterier varefter skillnaderna analyserades. Kriterierna justerades därefter något. Under höstterminen 2009 skedde en övergång till att examinera med enbart betygskriterier.

Självständiga arbeten och muntliga examinationer

Magisterprogrammet i klinisk farmaci innefattar en kurs med verksamhetsförlagd utbildning (VFU) där teorikunskaper samt verktyg och modeller för arbete på klinik tillämpas. Olika typer av examinationsformer behövs för att kunna mäta de kunskaper och färdigheter som anges i kursmålen och en del av kursmålen examineras på flera moment. Utifrån kursmålen utformades betygskriterier för en muntlig klinisk examination (OSCE) och olika typer av självständiga arbeten; patientfall, läkemedelsgenomgång samt en uppsats.

Utöver formuleringen av kriterier gjordes även en viktning av vilka mål som väger tyngre än andra i den slutliga bedömningen. Exempelvis viktas mål kring innehåll och diskussion i en uppsats högre än formalia som disposition och språk (se exempel i bilaga 1).

För att få studenterna att aktivt använda kriterierna i sin inläsning genomfördes 2010 en fokuserad informationsinsats kring kriterierna och deras användning. Vid programstart gavs övergripande information om kriterier, hur de är kopplade till inlärningsmålen och hur de kan användas vid arbete och inläsning. Samtliga betygskriterier samlades i den skriftliga studiehandledning som delades ut vid programstart. Under VFU-kursens gång genomfördes successivt detaljerad genomgång av kriterier för specifika moment när respektive examination närmade sig. Goda exempel på tidigare studenters inlämningsuppgifter delades även ut. Syftet med att dela upp informationen var att undvika "betygshets" i studentgruppen. Särskild tonvikt lades på att poängtera studenternas nytta av kriterierna under inläsning. På andra kurser inom programmet informerades inte aktivt om aktuella kriterier, men de fanns tillgängliga i studiehandledningen. Vid feedback till studenterna användes formuleringar från kriterierna.

Utvärdering

I den skriftliga kursvärderingen för Fördjupad farmakoterapi lades specifika frågor till där studenterna fick ange huruvida de använt kriterierna och vad de tyckte om dem. Hösten 2009, då studenterna examinerades enbart med betygskriterier, hölls en fokusgrupp där kriterierna diskuterades.

För studenterna på Magisterprogrammet i klinisk farmaci genomfördes under våren 2010 en särskild skriftlig utvärdering av hur de använt sig av betygskriterierna.

Resultat och diskussion

Studentprestationer

Då de skriftliga tentamina dubbelbedömdes kunde man se att betygskriterierna i 16 av 69 fall bedömde hårdare än poängmallen. Den största anledningen till diskrepansen var att det med poängmallen gjordes en helhetsbedömning av gränfallen, dvs de studenter som låg marginellt under gränsen för godkänt. Någon likande helhetsbedömning gjordes inte med kriterierna. I 5 av de 16 fall där kriterierna bedömde hårdare ansåg lärarna att det var en mer relevant bedömning.

Terminen efter, då bedömningen enbart baserades på betygskriterier, gjordes dock en helhetsbedömning av gränfallen. Sedan bedömning med endast kriterier infördes har fördelningen i de olika betygsgруппerna varit ungefär desamma som tidigare terminer.

För att bli godkänd krävs att studenterna är godkända på samtliga kursmål. När 60% av poängen räckte för godkänd tentamen kunde studenterna godkännas utan att alla mål egentligen var uppfyllda. Även vid bedömning av självständiga arbeten lades mindre fokus på att alla mål var uppfyllda. Vi har sett att studenterna efter införandet av betygskriterier bemödar sig om att täcka in alla kursmål, även de mål som tidigare ofta bortprioriterades av studenterna. Detta gäller oavsett examinationsform.

Betygskriterierna ger även en förvisning om att studenter med betyget väl godkänt har uppnått en högre grad av måluppfyllelse, något som trots allt inte är garanterat med en gräns på 80% av poängen.

Studentåsikter

När det gäller kursen Fördjupad farmakoterapi med skriftlig examination har en del studenter uttryckt rädsla över att examineras med betygskriterier i stället för poäng. Några uttryckte oro över att det skulle vara svårare att bli godkänd. Oron beror enligt dem själva framför allt på ovana. Kursen Fördjupad farmakoterapi ligger sent på utbildningen och de är sedan tidigare kurser vana vid att bedömas med poäng. Efter ett underkänt resultat uppskattar dock många att få veta exakt vad de missat med poäng, vilka mål som inte är uppfyllda, och inte bara hur många poäng som saknas. Studenterna tycker också det blir tydligare vad som förväntas av dem och att kriterierna är ett stöd vid inläringen. Många tror också att det höjer kvaliteten på utbildningen.

I utvärderingen av användningen av kriterierna på Magisterprogrammet i klinisk farmaci uppgav samtliga studenter som svarade att de använde de kriterier som kursledningen aktivt hade informerat om under kursens gång. De kriterier som inte presenterades muntligt användes inte av studenterna. Studenterna använde kriterierna i samband med examinationer men inte i övrigt dagligt arbete under sin VFU. Till skillnad från användning av kriterier vid tentamen upplevdes kriterierna för skriftliga inlämningsuppgifter främst som ett bra stöd och något som ger trygghet.

För att kriterierna ska bli värdefulla för studenterna är det viktigt att presentera dem på ett bra sätt och visa att de kommer att användas. Man bör gå igenom kriterierna muntligt, förklara dem och visa på nyttan med dem. Att kriterierna dessutom används aktivt i examinationen är avgörande för om studenterna använder dem.

Några citat från studenterna:

"Betygskriterier är jättebra och något som egentligen borde finnas på alla kurser eftersom man då skulle kunna garantera att alla studenter uppfyller alla mål." (kursvärdering)

"Känns lite läskigt när man inte är van, men det blir sannolikt en bättre kvalitet på kursen." (fokusgrupp)

"Det skulle verkligen höja kvaliteten på utbildningen om man hade betygskriterier på alla ämnen." (fokusgrupp)

"Jag har glömt bort att använda dem de flesta gånger trots att kursledningen påmint och påmint..." (skriftlig utvärdering)

"Det ger ju en extra hjälp till inläsningen." (fokusgrupp)

Läroarsikter

Lärarnas uppfattning av att bedöma skriftliga tentamina med kriterier är att det ger en bättre helhetsbild och att det inte är mer tidskrävande än att använda poäng. En annan reflektion från lärarna är att det blir fler gränfallsdiskussioner. Tidigare brukade gränfallsbedömningen bara göras för de studenter som låg under gränsen, dvs ca 55-60%. Eftersom man nu gör en bedömning av alla gränfall diskuteras även de tentor som med poäng skulle ligga på 60-65%. Gränfallsdiskussionerna blir nu fler, men lärarnas uppfattning är att de i större utsträckning nu godkänner rätt studenter ur ett pedagogiskt perspektiv.

Lärarna anser också att arbetet med betygskriterier leder till bättre examinationer eftersom man vid utformningen av dessa tänker extra mycket på att alla mål täcks in.

En annan positiv sak är att det från början är tydligt för både studenter och lärare vad som krävs för de olika betygsstegen. Det är lättare att i samtal med studenter motivera betygen, något som lärarna dessutom upplever som tidsbesparande, framför allt när det gäller diskussioner med underkända studenter.

En utmaning med kriterierna som lärarna upplever är att det ibland är vanskligt att bedöma skillnader mellan olika betygssteg. Det kan vara svårt att konkretisera skillnader mellan olika grad av måluppfyllelse när man konstruerar kriterierna och tolkningen av dem kan därför ibland bli diffus. Förtydligande exempel på formuleringar och innehåll kan vara ett bra sätt att illustrera de olika betygsstegen. Det får dock inte bli för många exempel eftersom syftet är att illustrera och inte att det ska fungera som inläsningsmaterial. När man formulerar exempel är det viktigt att analysera dessa så att de förtydligar kvalitetsskillnader och inte huvudsakligen består av samma innehåll men med fler ord och bättre språk.

Lärarna upplever också att det ibland är svårt att formulera konkreta kriterier som inte blir alltför styrande. Alltför detaljerade riskerar de att hämma kreativiteten hos studenterna samtidigt som de behöver vara tydliga för att vara användbara.

Slutsats

Som lärare med vana av betygsättning skulle man kunna läsa igenom ett antal examinationer och ganska träffsäkert lägga dem i tre högar; en för U, en för G och en för VG. Man kan säga att

betygskriterier är ett sätt att förtydliga för kollegor och studenter vad det är som gör att man lägger dem i respektive hög.

Som vi ser det är den främsta vinsten med betygskriterier är att man kan försäkra sig om att studenten är godkänd på samtliga kursmål. En sak som också är viktigt att poängtera är att betygskriterier inte är ett statiskt verktyg. De behöver ständigt revideras och anpassas till förändringar av kurser och kursmoment.

När man har passerat det första motståndet är arbetet med betygskriterier roligt och stimulerande samt något som håller liv i den pedagogiska diskussionen.

Lärare som deltagit i arbetet

Följande lärare på grundkurser i farmakoterapi och på Magisterprogrammet i klinisk farmaci har under åren 2008-2010 deltagit i arbetet med betygskriterier: Ann-Marie Falk, Jonna Olsson, Lena Klarén, Annika Hipeli, Matts Balgård, Anna Karin Lidehäll, Agneta Freijs, Björn Södergård, Emma Lundkvist och Maria Swartling.

Referenser

Ekekrantz, S. (2007). *Mårelaterade betyg, Att arbeta med betygskriterier och bedömning i sju grader* (UPC-rapport 2007:1). Stockholm: Stockholms universitet, Universitetspedagogiskt centrum.

Uppsala universitet. (2007) Betygssystem på grundnivå och avancerad nivå. Diarienummer: UFV 2006/1473. Tillgänglig från: <http://regler.uu.se/Detailsida/?contentId=14341&kategoriId=14>

Bilaga 1: Exempel på kriterieformuleringar

Observera att följande exempel inte är fullständiga kriterier för något av kursmålen utan endast är tänkta att vara illustrativa för hur vi har formulerat våra kriterier.

Skriftlig tentamen

Mål: Icke-farmakologisk behandling

Saknas	Godkänd	Väl godkänd
	<ul style="list-style-type: none"> • Minst två relevanta icke-farmakologiska åtgärder angivna samt viss grad av individanpassning	<ul style="list-style-type: none"> • Minst två relevanta icke-farmakologiska åtgärder angivna samt hög grad av individanpassning

Mål: Läkemedelsbehandling

Saknas	Godkänd	Väl godkänd
	<ul style="list-style-type: none"> • Med mindre brister angett preparatnamn, dos, doseringsintervall samt läkemedelsform • Högst enstaka kontraindicerade läkemedel, direkt olämpliga behandlingar eller skadliga doser valda. Majoriteten av föreslagna behandlingar relevanta	<ul style="list-style-type: none"> • Fullständigt angett preparatnamn, dos, doseringsintervall samt läkemedelsform • Inget valt läkemedel kontraindicerat eller direkt olämpligt. Inga skadliga doser rekommenderade. Högst ett fåtal av föreslagna behandlingar irrelevanta

Mål: Läkemedelsrelaterade problem (LRP)

Saknas	Godkänd	Väl godkänd
	<ul style="list-style-type: none"> • Identifierat majoriteten av relevanta LRP • Högst ett fåtal irrelevanta LRP identifierade • Tillfredsställande värderat och åtgärdat identifierade LRP • Tillfredsställande motiverat vald åtgärd	<ul style="list-style-type: none"> • Identifierat samtliga relevanta LRP • Inga irrelevanta LRP identifierade • Väl värderat och åtgärdat identifierade LRP • Väl motiverat vald åtgärd samt individanpassning där så är relevant

OSCE (objective structured clinical examination)

Läkemedelsanamnes (Viktas x 1)

U	G	VG
	<ul style="list-style-type: none"> • Merparten av patientens förskrivna och receptfria läkemedel har identifierats, inklusive samtliga som är direkt avgörande för patientens hälsa	<ul style="list-style-type: none"> • Samtliga av patientens förskrivna och receptfria läkemedel har identifierats.

Kommunikation (Viktas x 2)

U	G	VG
	<ul style="list-style-type: none"> • Tillfredsställande användning av öppna frågor och specifika frågor där så behövs. • Tillfredsställande struktur på samtalet med tydlig inledning och avslutning.	<ul style="list-style-type: none"> • Bra användning av öppna frågor och specifika frågor där så behövs. • Bra struktur på samtalet med tydlig inledning och avslutning

Tjänsteutvecklingsuppsats

Föreslagen tjänst (Viktas x 1)

U	G	VG
	<ul style="list-style-type: none"> • Tjänsteidé med tillfredsställande trovärdighet och verklighetsförankring. • Tillfredsställande koppling mellan tjänsteutvecklingsidé och medicinsk specialitet.	<ul style="list-style-type: none"> • Nyttänkande tjänsteidé med hög trovärdighet och verklighetsförankring. • Tydlig integrering av tjänsteutvecklingsidé i medicinsk specialitet.

Rapportskrivning, formalia (Viktas x 0,5)

U	G	VG
	<ul style="list-style-type: none"> • Rapport med välavvägt innehåll med tillfredsställande anpassning till angivet antal ord. • Med mindre brister, korrekt refererad litteratur.	<ul style="list-style-type: none"> • Uttömmande men koncis rapport med bra anpassning till angivet antal ord. • Korrekt refererad litteratur.

Bilaga 2: Tips för dig som vill börja arbeta med betygskriterier

Formulera

- Involvera alla berörda lärare
- Avsätt tid för utarbetandet, gärna på avstånd från e-post och telefoner
- Utgå från kursmålen och var beredd att formulera om dem
- Ta hjälp av erfarenheter, t ex gamla tentamenssvar
- Hitta balans mellan tydliga och alltför detaljerade kriterier (riskerar att hämma kreativiteten)
- Fundera över viktning – ska vissa mål värderas högre?
- Om flera betygssteg – vad kännetecknar skillnaden mellan två olika betyg?
  - Kvalitativ skillnad (tillfredsställande/bra)?
  - Kvantitativ skillnad (flertalet/samtliga)?
  - Annat?

Implementera

- Förtydliga för studenterna genom exempel
- Använd kriterierna aktivt under kursen. Visa på användbarheten även under inläring
- Efter examinationen – återkoppla utifrån kriterierna
- Testa kriterierna innan full implementering (t ex genom dubbelbedömning parallellt med tidigare system)
- Utvärdera både kriterier (innehåll, formulering) och användningen av dessa. Var beredd på att skriva om dem!